

УДК 811.111. (71) '27' 342

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.1\(40\).137064](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2018.1(40).137064)

Бубнов Д. В.

аспірант,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ФОНЕТИЧНІ МАРКЕРИ ІРЛАНДСЬКОГО ВАРІАНТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ірландський варіант англійської мови характеризується ситуацією двомовності, в якій проявляється вплив англійської мови, а також загальними тенденціями розвитку, притаманними національному і регіональним варіантам англійської мови.

Ключові слова: ірландський, сегментний, суперсегментний, висхідний, національний варіант.

Бубнов Д. В. Фонетические маркеры ирландского варианта английского языка. Для ирландского варианта английского языка характерна ситуация двуязычия, в которой проявляется влияние английского языка, а также общие тенденции развития, свойственные национальному варианту и региональным вариантам английского языка.

Ключевые слова: ирландский, сегментный, суперсегментный, восходящий, национальный вариант.

Bubnov D. Phonetic markers of Irish English. Bilingualism in Ireland is a historical process which has influenced the development of the Irish variant of English. In this process there were developed strong political cultural and economic ties, however England has always dominated, and thus influenced differences between two languages – English and Irish. In the bilingual situation, both general tendencies of the development of the national language and the English influence are revealed in the Irish variant of the English language. These differences occur on both segmental and supersegmental levels.

On the segmental level such characteristic features as absence of long vowel phonemes, monophthongization of diphthongs, lengthening of vowels in unstressed position.

Domineering position of Rising terminal tone is the common feature of Irish prosody, which in combination with high level of final syllables create a reliable marker of Irish speakers regional identity.

Key words: Irish, segmental, supersegmental, rising, national variant.

Практично всі розвинені мови світу є складним комплексом, що складається з безлічі вимовних варіантів, існування яких викликано різнорідними екстралінгвістичними факторами (приналежність комуніканта до різних класових, вікових верств), що впливають на вибір фонетичних стереотипів. І хоча наявність таких стереотипів є об'єктивним фактом, наразі напрямом багатьох лінгвістичних студій є вивчення системотвірного характеру ідентифікуючих маркерів мовленнєвої поведінки мовця.

На розвиток ірландського варіанта англійської мови вплинула ситуація двомовності, що склалася історично. Дослідники мовної ситуації в республіці Ірландія (В. П. Калигін, А. А. Корольов, О. О. Куреня, Б. Куів та ін.) відмічають, що двомовність в Ірландії можна розділити на чотири періоди: 1) початок британського вторгнення (XII-XVI ст.), що характеризується

плавним і поступовим витісненням ірландської мови англійською, однак ірландська мова все ще домінує у суспільстві; 2) дискримінація ірландської мови (XVII – перша половина XIX ст.), у результаті чого ірландська мова була практично повністю витіснена англійською з основних сфер функціонування, зберігшись в основному у побуті в сільській місцевості; 3) посилення боротьби за незалежність від Великої Британії та повернення ірландській мові статусу офіційної мови країни (друга половина XIX – перша третина XX ст.); 4) повернення ірландській мові статусу офіційної мови, зростання її престижу (XX – початок XXI ст.), при цьому небагато носіїв володіють нею, що пояснюється тривалою відмовою від її використання.

На думку дослідників P. L. Henry та J. Edwards [7; 9], у XIX ст., коли необхідність володіти англійською мовою стала особливо гостро для кожного ірландця, але ірландська мова ще не була забутою, зароджується так звана англо-ірландська мова. Її лінгвістичні особливості можна назвати соціально-обумовленими. Прагнення носія ірландської мови говорити англійською змушує його вживати вивчені їм слова, значення яких він часто розуміє невірно, але вживає їх у конструкціях, властивих ірландській мові. Про цей механізм пише Е. Хауген, розглядаючи тенденції мовної поведінки при білінгвізмі. Він відзначає, що для мовця природним є прагнення використовувати в мовленні новою мовою «вивчену раніше лінгвістичну модель» – модель рідної мови [8, 81].

У ході історичного розвитку двох націй між ними були сформовані міцні військові, політичні, економічні та культурні зв'язки, що, однак, передбачало домінування набагато більш сильної й густонаселеної Англії. Велику роль також зіграли відмінності між англійською та ірландською мовами, а також високий ступінь культурного значення, який надається мові в Ірландії, де вона вважається одним із символів національної ідентичності, нарівні з літературою, історією, традиціями.

Метою пропонованої роботи є вивчення фонетичних характеристик як сегментних, так і суперсегментних у мовленні ірландців та визначення ідентифікуючих фонетичних маркерів ірландського варіанта англійської мови.

Завданням дослідження було визначення мелодичних моделей мовленнєвої поведінки ірландців і складання фонетичного портрета ірландця з урахуванням особливостей сегментного рівня.

Матеріалом дослідження є монологічні квазіспонтанні відрізки мовлення ірландців, представлені в записах *International Dialects of English Archive*. Тривалість звучання експериментального матеріалу складала 2 години 40 хв.

Розвиток конкретної мови у двомовному суспільстві може відбуватися за трьома напрямками. Як стверджує У. Вайнрайх, у випадках, коли перед особою або групою осіб, що звичайно користуються однією мовою, постає завдання засвоєння другої мови, є низка можливостей. По-перше, перша мова може бути взагалі замінена другою мовою. У цьому випадку має місце мовне зрушення. По-друге, обидві мови можуть уживатися поперемінно,

залежно від обстановки, тоді можна говорити про переключення коду, тобто перехід з однієї мови на іншу і навпаки. По-третє, може відбутися злиття двох мов у одну мовну систему [1, 28]. Цю точку зору підтверджує О. О. Селіванова, говорячи про те, що «не існує мов, повністю позбавлених елементів змішування» [5].

Таким чином, для ірландського варіанта англійської мови характерним є вплив англійської мови, а також спільні тенденції розвитку притаманні національному варіанту і регіональним варіантам англійської мови.

Розглянемо особливості сегментних та суперсегментних одиниць ірландського варіанта англійської мови у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників.

На сьогодні, існує кілька фундаментальних праць, присвячених ірландській англійській. Це праці Дж. Хогана [10], Дж. Л. Каллена [11], А. Блісс [6], О. О. Куреня [4] та ін., які присвячені дослідженню соціолінгвістичної ситуації в Ірландії, статусу ірландської мови, а також особливостям діалектів різних регіонів Ірландії. Робота Дж. Л. Каллена присвячена мовленню мешканців Ірландії. Сегментні особливості голосних у мовленні мешканців м. Тулламор виражаються у відсутності відмінностей між довгими і короткими голосними, у тенденції до подовження короткого голосного [i] у фінальній позиції.

Тривалість наголошеного голосного залежить від того, який приголосний звук йде за голосним, при цьому приголосний також набуває більш тривалого звучання.

До наступних вокалічних особливостей мовлення мешканців Ірландії можна віднести наступні: делабіалізація голосного [u], який в мовленні, особливо мешканців сільської місцевості, звучить як [ʌ]. Ця тенденція виявлена також у мовленні молоді, особливо підлітків.

Вплив ірландської мови проявляється й у появі трьох голосних фонем, які відсутні в Received Pronunciation (RP) – звук [e:] у слові *pale*, [o:] у слові *no* та [iu] у слові *grow*. Відбувається зміна низки голосних звуків: голосні середнього і заднього рядів замінюються голосними переднього ряду [e] → [i].

Відбуваються й якісні зміни: не тільки наголошений, але й ненаголошений голосний [ə] звужується до [i].

Якісних змін зазнають і дифтонги, відбувається монофтонгізація дифтонгів:

[eɪ], [aɪ] → [e], [a]

[uə] [iə] → [u] [i]

У словах *such*, *love* голосний середнього ряду замінюється голосним переднього ряду [u].

Голосні заднього ряду [ɔ:], [ɔ], [a:] замінюється голосним переднього ряду, втрачають свою тривалість і просуваються до центру фонетичного простору.

Джефрі Каллен, який вивчає мовлення мешканців півночі Ірландії м. Ма-наган пояснює подібні зміни голосних тим, що до середини ХХ ст. основною мовою місцевих мешканців була ірландська. Робота Дж. Л. Каллена була також присвячена вивченню мовлення представників ірландського варіанта

англійської мови. Автор зазначає, що сегментні особливості виражаються в пропущенні звуку [h], а також заміни у закінченнях *-ing* [ɪŋ] на [ɪn] і в подовжених приголосних.

Дж. Л. Каллен також зазначив тенденцію до одного наголосу у словах, в яких у стандартній англійській вживається подвійний наголос у словах *green house* [grɪ:n'haus], *ice-cream* [aɪs'kri:m].

На інтонаційному рівні в мовленні мешканців м. Манаган були відзначені наступні характеристики. По-перше, ядерний тон реалізується не тільки на наголошеному складі, а поширюється (у багатоскладових словах) і наступні занаголошені склади. На відміну від RP, занаголошені склади при цьому характеризуються більшою тривалістю та інтенсивністю, ніж наголошені. По-друге, відзначено використання висхідно-спадного контуру в нейтральних висловленнях, причому з широкими діапазон підйому і падіння [Дж. Каллен].

Представлене в нашій роботі дослідження сегментних і суперсегментних особливостей мовлення ірландців здійснювалося на підставі комплексного аудиторського й акустичного аналізу, який проводився у наступній послідовності:

- виявлення сегментних особливостей у вимові ірландців.
- визначення мелодійних характеристик у корпусі дослідження, з виділенням ядрового тону та характеру перед'ядрової частини синтагми;

Аудиторами-філологами були відзначені наступні сегментні особливості в досліджуваному мовленні ірландців – представників півдня Ірландії.

1. Монофтонгізація дифтонгів [aɪ], [eɪ], [əʊ], [uə] і заміна їх на довгі монофтонги [a:], [e:], [ə:], [u:]. Як, наприклад, у словах *go, fine ice, wait, poor, race, rice, poe* та ін.

2. Звук [ɪ] у словах *every, many, charity, city* в ненаголошеній позиції подовжується і набуває довгого звучання дифтонга [ɪ:].

3. Довгі голосні [a:], [ɔ:] втрачають своє закрите положення і пересуваються в центр фонетичного простору; при цьому звучання [ka:d], [sɔ:t] прирівнюється до [pɔt], [dɔk], [sɔd].

4. Монофтонг [æ] втрачає своє напівдовге звучання і вимовляється як [e] або [a:]: *family, that, pat, flat*.

5. У словах, що містять монофтонг [ʌ] – *club, but, plug, husband* – вимовляється нейтральний звук [ə].

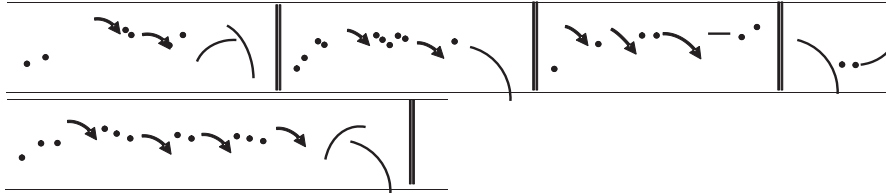
6. Аудитори також відзначили глитання початкових ненаголошених голосних, фонем [h] у початковому положенні.

7. Трансформація [ju:] в [u] у словах: *situation, suitcase, insecure* та ін.

Результати дослідження надсегментних особливостей у мовленні мешканців Ірландії, а саме передтермінальної частини інтонаційного контуру показали, що в цілому номенклатура шкал у мовленні досліджуваних інформантів збігається з базовими видами шкал, зафіксованих у мовленні британців, а саме: спадна – 14%, висхідна – 22%, рівна – 16%, ковзна – 15%, інші види шкал – 23%.

Наведемо приклад ковзної шкали у мовленні мешканки північної Ірландії:

*I'm ~currently ~studying in^Dublin || but I'm ~originally from a ~little
 `place; || the ~place I ~live is just ~outside 'Monaghan || 'more to the north, | so
 I would ~probably have ~slight i~nfluence of a ~County^accent*

Спадна шкала, яка складає 14% випадків вживання не є рекурентною в мовленні досліджуваних інформантів. Її вживання свідчить про вплив британського варіанта англійської мови на мовлення ірландців. Висхідна шкала, яка є домінуючою в мовленні мешканців Ірландії складає 22% вживання, причому її використання більш характерно для мовлення мешканців півдня.

Невеликий відсоток вживання складає і рівна шкала, яка надає мовленню нейтрального, монотонного характеру. Найменший відсоток вживання цього виду шкали зафіксований у мовленні мешканців півночі Ірландії (4,5%).

Діапазон висхідного руху ЧОТ варіює від 144 Гц до 119 Гц на півночі (м. Мананган) і від 175 Гц до 128 Гц на півдні країни (м. Корк).

Рівний термінальний тон посідає друге місце за частотністю вживання на півдні Ірландії, де він використовується у 22% випадків. На півночі частотність рівного тону дещо менша і складає 18,5% випадків вживання.

Третім за частотністю є висхідно-спадний термінальний тон. Його діапазон складає від 125 Гц до 108 Гц на півночі Ірландії і від 128 Гц до 111 Гц на півдні. Інтервал діапазональних характеристик незначний і свідчить про вузький тональний діапазон мовлення (табл. 1).

Таблиця 1
Частотність термінальних тонів у мовленні представників півночі і півдня Ірландії (у %)

Термінальний тон	Північ Ірландії (Мананган)	Південь Ірландії (Корк)
Висхідний	36	38
Рівний	18,5	22
Висхідно-спадний	14	16
Інші тони	21.5	24

Таким чином, загальноірландськими характеристиками, відзначеними на півночі і півдні країни, є домінуюче положення висхідного термінального тону, а також дуже низька частотність спадного термінального тону і відсутність випадків вживання спадно-висхідного тону.

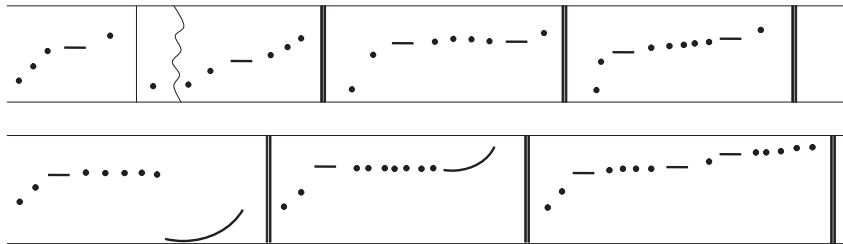
У діапазональних характеристиках спостерігається тенденція до

підвищення тонального рівня початку і завершення руху ЧОТ від півдня до півночі.

Висхідний термінальний тон, є найбільш вживаним у мовленні досліджуваних інформантів, а його частотність у мовленні мешканців півдня Ірландії складає 38%.

Проілюструємо вживання висхідного тону в мовленні мешканки м. Корк:

That was a 'dumb story. || Um, ξ what I'm 'passionate about, || I'm 'passionate about 'Kayla || I'm 'passionate about my 'garden. || I'm 'passionate about my 'flowers. || I'm 'passionate about my ciga'rette. || I'm 'passionate about 'winning 'money the other day, || mmuhh.....

Проаналізувавши отримані результати, можна зробити висновок про те, що превалювання висхідного термінального тону як у фінальних, так і у не фінальних позиціях, як в емоційно забарвлених, так і в нейтральних висловлюваннях є особливістю ірландської інтонації і у комбінації з висотним рівнем фінальних складів, подовженням голосних у ненаголошеній позиції, монофтонгізацією дифтонгів складає мовленнєвий репертуар ірландця.

Рекурентність висхідного і рівного тонів пояснюється також кельтським впливом на інтонаційну і вимовну систему ірландського варіанта англійської мови. Отже, така мовленнєва поведінка характеризує ірландців як таких, що володіють просодичними засобами для увиразнення відокремлення мовленнєвих сегментів.

Список літератури

1. Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие / перевод с англ. А. К. Жолковского // Новое в лингвистике. – Вып. VI. Языковые контакты / под ред. В. Ю. Розенцвейга. – М.: Прогресс, 1972. – С. 25-60.
2. Калыгин В. П. Кельтские языки // Языки мира. Германские языки. Кельтские языки. – М.: Academia, 2000. – С. 338-391.
3. Калыгин В. П., Королев А. А. Ирландский язык // Языки мира. Германские языки. Кельтские языки. – М.: Academia, 2000. – С. 427-448.
4. Куреня О. О. Особенности ирландского варианта английского языка в художественной литературе и фольклоре Ирландии : автореф. дисс. ...канд. филол.наук. – М., 2009. – 19 с.
5. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля, 2010. – 844 с.
6. Bliss A. English in the South in Ireland // Language in the British Isles / ed. by P. Trudgill. – Cambridge, London, New York, New Rochelle, Melburn, Sidney. – Cambridge University Press, 1984.
7. Edwards J. Irish and English in Ireland // Language in the British Isles / ed. by P. Trudgill. – Cambridge, London, New York, New Rochelle, Melburn, Sidney. – Cambridge University Press, 1984.

- Press, 1984.
8. Haugen E. The Ecology of Language / Selected and introduced by A. S. Dil. – Stanford: Stanford University Press, 1972. – 366 p.
 9. Henry P. L. Anglo-Irish and its Background // The English Language in Ireland // ed. by D. O'Muirith. – Cork, Dublin: The Mercies Press, 1978. – P. 20-36.
 10. Hogan I. I. An Outline of English Philology / chiefly for Irish students. – Cork, Dublin: The Educational company of Ireland Ltd, 1964. – 179 p.
 11. Kallen J. L. Sociolinguistic Variation and Methodology: After as Dublin Variable // English Around the World: Sociolinguistic Perspectives/ ed. by Jenny Cheshire. – Cambridge: Cambridge University Press, 2005. – 1. – P. 61-74.
 12. Kiely B. Dialect and Literature // The English Language in Ireland // ed. by D. O'Muirith. – Cork, Dublin: The Mercies Press, 1978. – P. 88-99.

References

1. Vajnrjaj, U. (1972). Odnjazychie i mnogozjazychie. In Novoe v lingvistike. – Vyp. VI. Jazykovye kontakty. M.: Progress, 25-60.
2. Kalygin, V. P. (2000). Kel'tskie jazyki. In Jazyki mira. Germanskije jazyki. Kel'tskie jazyki. – M.: Academia, 338-391.
3. Kalygin, V. P., Korolev, A. A. (2000). Irlandskij jazyk. In Jazyki mira. Germanskije jazyki. Kel'tskie jazyki. – M.: Academia, 427-448.
4. Kurenja, O. O. (2009). Osobennosti irlandskogo varianta anglijskogo jazyka v hudozhestvennoj literatre i fol'klore Irlandii : avtoref. diss. ...kand. filol.nauk. M.
5. Selivanova, O.O. (2010). Lingvistichna enciklopedija. Poltava: Dovkillja.
6. Bliss, A. (1984). English in the South in Ireland. In Language in the British Isles / ed. by P. Trudgill. Cambridge, London, New York, New Rochelle, Melburn, Sidney. Cambridge University Press.
7. Edwards, J. (1984). Irish and English in Ireland. In Language in the British Isles / ed. by P. Trudgill. – Cambridge, London, New York, New Rochelle, Melburn, Sidney. – Cambridge University Press.
8. Haugen, E. (1972). The Ecology of Language / Selected and introduced by A. S. Dil. – Stanford: Stanford University Press.
9. Henry, P. L. (1978). Anglo-Irish and its Background. In The English Language in Ireland // ed. by D. O'Muirith. – Cork, Dublin: The Mercies Press, 20-36.
10. Hogan, I. I. (1964). An Outline of English Philology / chiefly for Irish students. – Cork, Dublin: The Educational company of Ireland Ltd.
11. Kallen, J. L. (2005). Sociolinguistic Variation and Methodology: After as Dublin Variable. In English Around the World: Sociolinguistic Perspectives/ ed. by Jenny Cheshire. – Cambridge: Cambridge University Press, 1, 61-74.
12. Kiely, B. (1978). Dialect and Literature. In The English Language in Ireland // ed. by D. O'Muirith. – Cork, Dublin: The Mercies Press, 88-99.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2018 р.